

Helyzetértékelés

2012 januárjától a korábban önálló Közművelődési és Népművészeti szakmai kollégiumok összeolvadtak. A két kulturális terület viszonyát illetően a „rész és az egész” kérdésköre fogalmazódik meg: a közművelődésnek része a népművészet. A „nagy egész” közművelődési szférán belül a népművészet egy jól körülhatárolható, a magyar nemzeti kultúra szerves részét képező, önmagát markánsan meghatározni képes kulturális terület, amely a népzene, néptánc, tárgyalkotó népművészet, hagyományos folklór műfajok, társadalom-néprajzi és revival jelenségek összességét jelenti. A közművelődés értelmezése azonban jóval tágabb, sokszínű területeinek számbavétele nehéz, hiszen korlátai egyre bővülnek, égiszén újabb és újabb támogatásra érdemes jelenségek tűnnek fel. A lokális közösségek változásából és a globalizációból következő társadalmi átforgalódás parancsolóan szükségszerűvé teszi, hogy a közművelődés és a népi kultúra értelmezése időről időre megújuljon, ezzel összhangban a támogatási stratégia alkalmas legyen az új kihívások megválaszolására, az új igények kielégítésére, a Közművelődés és Népművészet Kollégium célkitűzései pedig reálisak legyenek.

A közművelődés és a népművészet halmozottan hátrányos helyzetű kulturális ágazat, elég, ha arra utalunk, hogy a hagyományos közmegejtés szerint nem részei a „magas kultúrának”, a „Grand Culture”-nek. Jóllehet a mindennapok műveltségére, a környezeti kultúrára és főképp a közízlés formálására ezeken a méltánytalanul kezelt területeken lehet(ne) a legközvetlenebbül hatni.

A közművelődési intézmények az elmúlt két évtizedben a hagyományos kulturális tevékenységen túl komoly háttérrel biztosítottak a civil szervezetek működéséhez, a felnőttképzés alapjainak megteremtéséhez, térségi együttműködésekhez, testvér települési kapcsolatok kialakításához, települési újságok megjelenéséhez, a pályázatírásokhoz, gasztronómiai események, fesztiválok bevezetéséhez stb. Kialakult számos „jó gyakorlat”, amely azonban alig van jelen azokban a szakmai háttéranyagokban, amelyek feldolgozhatnák, statisztikai adatokkal alátámaszthatnák és nyomtatásban terjeszthetnék azt.

A népművészet területén szintén felértékelődött a civil szervezetek, elsősorban az országos szakmai szövetségek munkája, fontos feladatuk a minőségi követelmények érvényesítése és a szakmai érdekvédelem megteremtése. Magyarország – az utóbbi évek kedvezőtlen folyamatainak dacára – még mindig nagyhatalom a népművészet terén. Az államhatárokkal szétszabdalt magyar közösségek és a világban szétszóródott magyarság között a népművészet – elsősorban a néptánc és a népzene – a legfontosabb kulturális kapocs. Az egész világon hungaricumként számon tartott néptánc-mozgalmunkat külföldön jobban megbecsülik, mint idehaza. Az UNESCO a szellemi kulturális örökség nemzetközi listájára vette a táncház-módszert, mint a kultúra örökítésének sikeres magyar modelljét, ami remélhetőleg idehaza is kedvező fordulatot hoz majd a néptánc-mozgalom és az egész népművészeti szféra anyagi és erkölcsi támogatása terén is.

Alapelvek

A Közművelődés és Népművészet Kollégiuma – összhangban az NKA törekvéseivel – kiemelt figyelmet fordít arra, hogy az egységes magyar nemzet gondolatának jegyében meghirdetett pályázati kiírásokkal segítse a hazai és határon túli magyarság kulturális önazonosságátudatának megőrzését.

A kollégium igyekszik – a rendelkezésére álló pénzeszközök mértékében – a közművelődés és népművészet területeinek teljes spektrumát átfogva, érdekeit képviselve, a közművelődési intézményhálózat, valamint a közművelődés és népművészet egyéb civil, szakmai szervezetei és szolgáltatói számára támogatást nyújtani.

Stratégiánk az alkotás, terjesztés, megőrzés alapelveinek minél teljesebb körű alkalmazásával törekszik a közösségi művelődést, a múlt megismerésén alapuló és az élő népművészeti kulturális kezdeményezéseket támogatni, a kulturális értékeket hordozó kisközösségeket erősíteni, ezáltal a lehető legszélesebb társadalmi rétegeket orientálni az értékalapú kulturális fogyasztási szokásokra. Stratégiánk a kulturális esélyegyenlőtlenségek csökkentésére irányuló törekvéseinket is tükrözi, hiszen a közművelődés, népművészet területén a legmagasabb a vidékre, határon túlra irányuló támogatás, amely a hazai nemzetiségek, és az etnikai kisebbség kulturális támogatását is magába foglalja.

Stratégiai célok

Kollégiumunk 2012. évi keretét figyelembe véve, az „elődkollégiumok” gyakorlatait részint folytatva, az „Alapelvek”-ben összefoglaltak szellemében törekszik idén az arra érdemes pályázói körének kontinuitást biztosítani a – közművelődési és népművészeti programok az amatőr művészeti, alkotó jellegű és honismereti, illetve az élő népművészet alkotótáborainak megrendezésére, valamint a rendszeresen működő táncművészeti programok megvalósítására kiírt – pályázatok meghirdetésével. Jelenlegi pénzügyi helyzetünk lehetővé teszi, hogy a visszatérő – sokszor évtizedek óta jól működő –, bevált rendezvények-programok-táborok tovább folytatódjanak, de új szemléletű, új irányokat kereső és támogató pályázati kiírásokat eddig nem hirdethettünk meg.

Középtávú stratégiánk azonban nem csak az idei évre vonatkozik, hanem 2015-ig jelöli ki kollégiumunk munkájának irányait, terveit. Pénzügyi helyzetünk emelésével stratégiai célkitűzéseink teljesíthetők volnának. A korábban két önálló kollégium összevonásával az NKA a szakterületek közötti összhangot kívánja megteremteni. Ezt a törekvést mind a pályázati kiírásainkban, mind a kuratóriumi munkában a legmesszebbmenőkig igyekszünk megvalósítani.

Az amatőr művészeti mozgalom visszatérő, magas színvonalú komplex (sokszor az egész család számára szervezett) rendezvényeinek tervezhető módon való kiemelt támogatása továbbra is prioritás marad.

Az összmagyarság mintegy egyharmada határainkon túl él, ezért – az NKA alapállásával és a kormányzati kultúrpolitika törekvéseivel összhangban – kiemelt feladatunk az országhatárainkon kívül élő magyar közösségek kultúrájának (kivált népművészetének) támogatása. Lehetőség szerint külön pályázati kiírással tennénk hatékonyabbá szándékaink megvalósulását.

A gyermek- és ifjúsági programok támogatása szintén kiemelt célterülete a kollégium stratégiájának.

Fontos feladat azon új közművelődési folyamatoknak a támogatása, amelyek célközönsége az egyre népesebb számú időskorú lakosság. Települési nagyságtól függetlenül jellemző a helyi társadalomban való aktív kulturális jelenlétük, ezért hosszútávon építenünk lehet a kultúrák közvetítésben játszó szerepükre.

A kollégium támogatni kívánja a nemzetközi és hazai kiemelt kulturális célok megvalósítását, a tematikus évekhez, évfordulókhoz kapcsolódó programokat.

Pályázati kiírásainkkal igyekszünk arra ösztönözni a szakmai szervezeteket, hogy kiegyensúlyozott működésüket projektszemléletű programok kidolgozásával, hosszú távú fejlesztési tervek megalkotásával segítsék. Ezzel összhangban a szakmai innovációk és a kísérleti programok szintén támogatásban részesülhetnek.

A tőke- és munkahely hiánnyal küszködő vidéken viszonylag kis összegekkel is életben tarthatóak a művészet iránti igények. Pályázatok segítségével kívánjuk támogatni a közösségépítést, a hagyományos közösségek fennmaradását célzó programok kidolgozását. Kivált azok a törekvések érdemelnek támogatást, amelyek egy-egy faluközösség megmaradását, fejlődését, megélhetését népművészetükre alapozzák.

Az egyedi pályázati és a meghívásos pályázati formát fenn kívánjuk tartani, hiszen a legkörültekintőbb pályázati tematika mellett sem tudjuk lefedni a hatalmas szakterület egészét.

Nemzetstratégiai jelentősége volna egy a magyar közművelődés teljes spektrumát átfogó, az egész Kárpát-medencében meghirdetett szakmai rendezvénysorozat elindításának, amely a magyar nyelv és irodalom, illetve a népművészet ápolását, terjesztését tűzné ki céljául (Márai-program-szerűen).

Támogatni kívánjuk a közművelődés és a népművészet területén hagyományos formákban megőrzött dokumentációs anyagok digitalizálását.

A Közművelődés és Népművészet Kollégiuma éppen a legkülönfélébb művészeti ágakat integráló jellege, ugyanakkor szerteágazó kulturális területei folytán törvényszerű, hogy nyitott a más kulturális szférákat támogató kollégiumokkal való együttműködés felé. A közös szakmai konzultációk során kialakított „egymásra figyelően”, egymással összhangolva meghirdetett pályázatok megteremthetik az erőforrások összeadódásából nyerhető többlet kihasználását.

Az Nemzeti Kulturális Alap pályázati gyakorlatának és a Közművelődés és Népművészet Kollégium működésének eddigi tapasztalatait minden bizonnyal érdemes volna célzott kutatásokkal, forráselemzésekkel vizsgálni és az eredményeket szakmai tanulmányokban közzé tenni.

Budapest, 2012. szeptember 10.

*Balogh Balázs,
a Közművelődés és Népművészet
Kollégiumának vezetője*